

V ČESKU LZE NOVĚ ŽALOVAT NÁROKY SPOTŘEBITELŮ V HROMADNÉM ŘÍZENÍ

Po zdlouhavém legislativním procesu český zákonodárce transponoval směrnici EU o zástupných žalobách na ochranu kolektivních zájmů spotřebitelů,¹ a to prostřednictvím nového zákona o hromadném občanském řízení soudním.² Tento zákon nově zavedl institut hromadné žaloby, který má usnadnit spotřebitelům domáhat se jejich práv.

Zákon o hromadných žalobách nabyl účinnosti k 1. červenci 2024, tedy už týden po svém vyhlášení ve Sbírce zákonů a mezinárodních smluv. Ani tak český zákonodárce nestihl implementaci ve lhůtě stanovené Směrnicí EU, která uplynula již 25. června 2023.

Zákon o hromadných žalobách do českého práva nově zavádí institut hromadných žalob pro spory ze vztahů se spotřebitelem. Základní myšlenkou této legislativy je, že podobné nároky vznikající za stejných okolností mají být projednávány společně. Tím má dojít k posílení postavení spotřebitelů jako žalobců, kteří by jinak museli své nároky uplatňovat v individuálních řízeních, kdy ale často náklady žaloby převyšují možné přínosy, což spotřebitele od domáhání se svých práv odrazuje.

Klíčové body

- Zákon nabyl účinnosti k 1. červenci 2024.
- Mezi základní předpoklady hromadného řízení patří pluralita poškozených a zastoupení skupiny poškozených jediným procesním subjektem (např. dTest).
- Předmětem odborné diskuse zůstává především rozšíření definice spotřebitele a také mechanismus vstupu do hromadného řízení aktivním přihlášením se („opt-in“).

ZÁKLADNÍ RYSY HROMADNÉHO ŘÍZENÍ

Základní principy, na kterých stojí úprava hromadného řízení, zahrnují:

- **Dotčené spory:** Důležitou charakteristikou zákona je jeho limitovaná věcná působnost. Zákon o hromadném řízení totiž dopadá pouze na spory vyplývající z právních poměrů mezi spotřebitelem a podnikatelem. V jiných zemích EU podobná úprava přitom dopadá i na spory vedené proti státu, nebo třeba proti zaměstnavatelům. Nutno podotknout, že zákon o hromadných žalobách se odchyluje od definice spotřebitele zavedené českým občanským zákoníkem a považuje za spotřebitele i podnikatele, pokud (i) zaměstnávají méně než 10 osob a zároveň (ii) jejich roční obrat nebo bilanční suma roční rozvahy nepřesahuje 50 mil. Kč.
- **Pluralita poškozených:** Základním předpokladem pro přípustnost hromadné žaloby je, že skupina poškozených osob čítá alespoň 10 členů. Jejich tvrzená práva či oprávněné zájmy musí být založeny na podobném skutkovém a právním základu.
- **Dva účastníci řízení:** V řízení vystupují pouze dva procesní subjekty jako účastníci, a to žalobce a žalovaný. Na straně žalobce může vystupovat pouze nezisková organizace zapsaná na seznamu oprávněných osob, který vede Ministerstvo průmyslu a obchodu (aktuálně je zde zahrnuta pouze organizace dTest, o.p.s.) nebo Evropská komise.³

¹ Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2020/1828 o zástupných žalobách na ochranu kolektivních zájmů spotřebitelů a o zrušení směrnice 2009/22/ES (dále jen „**Směrnice EU**“).

² Zákon č. 179/2024 Sb., o hromadném občanském řízení soudním (dále jen „**zákon o hromadných žalobách**“).

³ Seznam českých oprávněných osob je uveden zde: <https://www.mpo.gov.cz/cz/ochrana-spotrebitele/hromadne-řízení/seznam-opravnenych-osob/hromadne-zaloby-seznam-opravnenych-osob--281743/>

Seznam evropských oprávněných osob je uveden zde: <https://representative-actions-collaboration.ec.europa.eu/cross-border-qualified-entities>

Taková organizace musí být v řízení zastoupena advokátem. V hromadném řízení tedy nevystupují přímo jednotliví poškození. Ti jsou sdružení ve skupině tzv. zúčastněných členů a v rámci této skupiny mají garantována individuální procesní práva, zejména právo vyjádřit se. Pro případ neúspěchu pak členové skupiny nenesou povinnost hradit náklady řízení protistraně, tato povinnost leží pouze na organizaci jako na žalobci.

- **Dvě fáze řízení:** V rámci řízení o hromadné žalobě v prvním stupni (u věcně a místně příslušného Městského soudu v Praze) proběhnou dvě na sebe navazující fáze:
 - **Řízení o přípustnosti:** Prvně se soud bude zabývat přípustností hromadné žaloby. Žalovaný má právo se k přípustnosti vyjádřit a soud může nařídit jednání. Na konci této fáze řízení soud vydá usnesení o tom, zda je hromadná žaloba přípustná či nikoli. Přípustnost žaloby jako nezbytná podmínka řízení nicméně může být zkoumána i v pozdější fázi řízení.
 - **Řízení ve věci samé:** V druhé fázi řízení dojde k projednání věci samé. Teprve v tomto okamžiku soud přistoupí ke skutkovému a právnímu hodnocení nároků uvedených v žalobě.

PŘINESE NOVÁ ÚPRAVA NOVÉ SPORY?

V mnoha ohledech lze českou úpravu hromadných žalob hodnotit jako konzervativní:

- Český zákonodárce zvolil v zákoně o hromadných žalobách přihlašovací mechanismus, tzv. „opt-in“. Každý poškozený (slovy zákona zúčastněný člen) musí sám aktivně podat přihlášku, aby se mohl stát účastněným členem skupiny v hromadném řízení. Směrnice EU přitom dává členským státům možnost alternativně transponovat i tzv. „opt-out“ mechanismus, kdy řízení zahrne automaticky celou skupinu potenciálních žalobců, ledaže aktivně vyjádří nesouhlas. Tento „opt-in“ mechanismus poskytuje určitou míru ochrany před masovými žalobami, protože vyžaduje aktivní účast jednotlivých poškozených, což pravděpodobně sníží počet účastníků v hromadném řízení a tím i potenciální finanční dopady.
- Aby se poškozený přihlásil, musí se o možnosti podat přihlášku nejprve dozvědět v duchu tradice českého civilního procesu, že „práva náležejí bdělým“: informace o řízení zveřejní žalobce na svých internetových stránkách (a způsobem uvedeném v usnesení o přípustnosti hromadné žaloby) a také soud informace o hromadném řízení zveřejní v rejstříku hromadných řízení. Zastánci „opt-in“ mechanismu argumentují českou tradicí civilního procesu, která zahrnuje i princip, že práva náležejí bdělým.
- Výše odměny, na kterou by měl mít žalobce nárok, má dvě varianty, kdy v úvahu přichází jak paušální sazba, tak sazba procentní. Procentní sazba je zastropována na 16 % přisouzeného plnění a paušální částka nesmí překročit 2,5 mil. Kč. Pokud by ale odměna vypočtená podle procentní sazby přesáhla 100 mil. Kč, může ji soud snížit, a to až na polovinu. Typ odměny dle zákona závisí na povaze plnění (paušální se uplatní při jiných než peněžitých nárocích). Žalobce a žalovaný si ale odměnu mohou ujednat odchýlně od zákona, přičemž soud ale formu a výši odměny musí schválit v rozhodnutí o přípustnosti žaloby.

I přes tento opatrný přístup k implementaci směrnice ale nelze pochybovat o tom, že nový zákon o hromadném řízení zavádí nový procesní nástroj, který umožňuje spotřebitelům lépe se domáhat společné obrany i v případech nízkých až bagatelních pohledávek, které by samostatně neměli motivaci žalovat, s nižšími náklady a bez nebezpečí vydávání protichůdných soudních rozhodnutí ve větším množství podobných spotřebitelských případů.

„Opt-in“ mechanismus pak sice bude velmi pravděpodobně limitovat počty poškozených domáhajících se svých nároků, ze strany aktivních poškozených lze ale čekat skupování vhodných pohledávek. Rozšíření definice spotřebitele i o podnikatele, kteří mají méně než 10 zaměstnanců nebo jejichž roční obrát nebo bilanční suma roční rozvahy nepřesahuje 50 mil. Kč, pak otevírá možnost institutu využít i v rámci konkurenčního boje.

Zákon o hromadných žalobách přichází v době, kdy se rychle zvyšují regulatorní požadavky a nároky na transparentnost a reporting (například kvůli zveřejňování informací o udržitelnosti podle směrnice CSRD) a nelze vyloučit snahu žalobců a poškozených využít jakýchkoli chyb v compliance.

Na otázku, o jak silný nástroj půjde, bude muset odpovědět praxe.⁴ Do budoucna budeme vývoj hromadných žalob pozorně sledovat a o trendech vás budeme nadále informovat.

⁴ Zahájená hromadná řízení lze sledovat zde: <https://hromadnerizeni.justice.cz/>

KONTAKTY

Jan Dobrý

Counsel

T +420 222 555 252

E jan.dobry

@cliffordchancepragu
e.com

Miloš Felgr

Řídící partner

T +420 222 555 209

E milos.felgr

@cliffordchancepragu
e.com

Účelem tohoto shrnutí není pokrýt všechny významné otázky ani všechny jednotlivé aspekty oblastí, kterým se věnuje. Rovněž není jeho účelem poskytovat právní ani jiné poradenství.

www.cliffordchance.com

Clifford Chance, Jungmannova Plaza,
Jungmannova 24, 110 00 Praha 1, Česká republika

© Clifford Chance 2024

Abu Dhabi • Amsterdam • Barcelona • Beijing •
Brussels • Bucharest • Casablanca • Dubai •
Düsseldorf • Frankfurt • Hong Kong • Istanbul •
London • Luxembourg • Madrid • Milan •
Munich • Newcastle • New York • Paris • Perth •
Prague • Rome • São Paulo • Seoul •
Shanghai • Singapore • Sydney • Tokyo •
Warsaw • Washington, D.C.

Clifford Chance má smlouvu o spolupráci
s advokátní kanceláří Abuhimed Alsheikh
Alhagbani v Rijádu.

Clifford Chance má přátelský vztah s Redcliffe
Partners na Ukrajině.